

ВІДГУК

опонента, кандидата психологічних наук,
доцента кафедри психології та педагогіки

Руденок Алли Іванівни

на дисертаційне дослідження Цьомик Христини Богданівни на тему:

«Психологічні особливості емоційної значущості подружніх взаємин»,

подане на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 053 Психологія

Вивчення представлених матеріалів у дисертації та анотації Цьомик Христини Богданівни, а також ознайомлення з результатами наукових розвідок з обраної теми в наукових публікаціях, дозволяє стверджувати, що дослідницею був проведений глибокий науковий аналіз обраної теми. Варто зазначити, що дисертантка досягнула поставлених перед собою цілей. Загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, які висуваються до дисертацій означеної наукової спеціальності.

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науково-дослідними темами.

Актуальність представленої дисертаційної теми обумовлена як соціальною важливістю та унікальністю у складних умовах сучасності, так і недостатнім дослідженням аспекту емоційного сенсу подружніх взаємин та його значущості для стійкості сімейних відносин на різних етапах їх існування.

Проблема вивчення подружніх взаємин у психологічній науці представляє собою багатогранний аспект та має широкі можливості для наукових досліджень. Особливий інтерес викликає особливість взаємин між членами сім'ї на різних етапах подружнього життя. Мало вивченим залишається поняття "емоційна значущість подружніх взаємин". Це поняття враховує смислову важливість таких відносин, де кожен партнер реалізує значну частину свого потенціалу та виражає різноманітні емоції та переживання. Шляхом аналізу різних наукових підходів, як і зарубіжних, так і вітчизняних, було обґрунтовано зміст та сутність даного поняття, визначено психологічні особливості емоційної значущості подружніх взаємин.

Дослідниця зазначає, що існує значна кількість випадків, коли партнери у сім'ях, молоді, так і з досвідом, живуть виключно через обов'язки виховання дітей, подружню зобов'язаність або ж розлучаються без намагань відновити теплі відносини. Часто у партнерських відносинах бракує

емоційності, оскільки навіть виявлення негативних емоцій свідчить про неоднакове ставлення одне до одного. Близькість між партнерами в комунікації є важливим явищем, а саме цінність присутності одного партнера в житті іншого. На сьогодні, на жаль, в сім'ях часто відсутній хоча б один з вищезначених аспектів (емоційність та значущість) у відносинах між партнерами. Об'єднання цих двох явищ та дослідження саме емоційної значущості подружніх взаємин, їх особливостей у різних етапах подружнього життя, дозволили глибше вивчити та розкрити нові можливості оптимізації інституту сім'ї.

Таким чином, дослідження Цьомик Христини Богданівни відповідає запитам часу та є актуальним і вельми своєчасним. Зазначимо, що актуальність дослідження Цьомик Х.Б. посилюється виділеними суперечностями й важливістю їх розв'язання. Тому актуальність теми дослідження не викликає сумнівів.

Дисертаційне дослідження виконане згідно з планом наукової діяльності кафедри теоретичної та консультативної психології факультету психології УДУ імені Михайла Драгоманова за напрямом «Теорія та технологія навчання і виховання в системі народної освіти». Тему дисертації затверджено вченою радою УДУ імені Михайла Драгоманова (НПУ імені М. П. Драгоманова) (протокол №5 від 2019 р.) та узгоджено у Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 592 від 2020 р.).

Нові факти, отримані здобувачем.

У результаті ретельного наукового пошуку дисертанткою *вперше* визначено поняття «*емоційна значущість*» як психологічне явище, яке полягає в здатності суб'єкта викликати в об'єкта певну палітру почуттів та переживати стійке емоційно-ціннісне ставлення стосовно першого; «*емоційна значущість взаємин*» як міра емоційно-ціннісного ставлення суб'єктів взаємодії, наповненої установками, очікуваннями та сенсами; «*емоційна значущість подружніх взаємин*» – це надання цим взаєминам специфічної комбінації переживань, що визначає їх ціннісно-сміслову наповнення та сприятиме подружній близькості, турботі та єднанню; – проаналізовано динаміку емоційної значущості подружніх взаємин у циклі сімейного життя; – охарактеризовано критерії (відвертість, надійність, рефлексивність) емоційної значущості взаємин подружжя; – визначено власну шкалу для визначення рівнів емоційної значущості подружніх взаємин (автономний, симбіотичний та залежний); – створено, апробовано та перевірено опитувальники «Ступінь довіри між подружніми партнерами»,

«Рівень вербальної та невербальної комунікації у подружжі», «Рівень турботи до партнера»; – обґрунтовано психологічну модель розвиненості емоційної значущості подружніх взаємин; – розроблено та апробовано програму психологічного супроводу оптимізації емпірично підтверджених параметрів емоційної значущості подружніх взаємин; – **поглиблено та доповнено** теоретичний аналіз сутності подружніх взаємин на різних етапах подружнього життя; – **набула подальшого розвитку** система знань про емоційну значущість подружніх взаємин та її чинники.

Значення отриманих автором результатів для психологічної науки і практики.

Дисертаційне дослідження Цьомик Христини Богданівни без сумніву має практичну значущість, зумовлену тим, що одержані результати є достатньо обґрунтованими, успішно апробованими та впровадженими в практичну діяльність психолога. Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що обґрунтований пакет психодіагностичних методик може бути використаний психологами для визначення рівня емоційної значущості подружніх взаємин. Розроблена та апробована програма психологічного супроводу оптимізації емоційної значущості подружніх взаємин та методичні рекомендації для психологів будуть ефективними у роботі з сім'ями для досягнення симбіотичного рівня емоційної значущості подружніх взаємин. Матеріали дисертаційного дослідження використані у розробці навчальних курсів: «Психологія емоційно близьких взаємин», «Психологія емоцій», «Психологія сім'ї та сімейне консультування», «Інтимно-особистісне консультування».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні.

Науково-поняттєвий апарат дисертації Цьомик Христини Богданівни визначено відповідно до обраної теми дослідження. Авторкою чітко окреслено об'єкт і предмет, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, теоретико-методологічні засади дослідження. Згідно з визначеними метою і завданнями, у роботі логічно вибудовано структуру наукового пошуку. Авторкою сформована якісна джерельна база – 152 найменування. Це слугує беззаперечним аргументом інформативності, валідності та доказовості одержаних результатів дослідження.

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Цьомик Х. Б. дають підстави для висновку про наукову обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, а також про те, що здобувачка на належному рівні

володіє дослідницькими компетентностями, необхідними для вирішення наукового завдання, а також комплексом методів дослідження.

Обґрунтованість наукових положень і рекомендацій підтвердили результати експериментальної роботи та впровадження основних положень і результатів дослідження у практику роботи психолога-консультанта КНП «Міської клінічної лікарні №1 Івано-Франківської міської ради» (довідка №439-2/01-22/19 від 04.10.2023), в практику роботи психолога військової частини А1349 м. Івано-Франківська (довідка №350/484/1/2380 від 07.10.2023), в практику роботи психолога військової частини А4604 м. Івано-Франківська (довідка №350/486/300/1/1326 від 11.10.2023), в практику роботи соціального робітника Крупецької сільської ради (довідка №1033 від 11.10.2023), в практику роботи психолога Кабінету психології на факультеті психології УДУ імені Михайла Драгоманова (довідка №260/23 від 16.10.23 р.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Дисертаційне дослідження складається з анотацій українською й англійською мовами, списку публікацій здобувачки, вступу, трьох розділів, пов'язаних послідовністю викладу і внутрішньою логікою, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (152 найменувань, з них – 34 англійською мовою), додатків. Основний зміст дисертації викладений на 159 сторінках комп'ютерного набору, містить 20 таблиць та 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 252 сторінок. Зміст дисертації достатньою мірою розкриває її ключові аспекти та відповідає меті дослідження і поставленим завданням. Науковий апарат дисертаційного дослідження збалансований. Об'єкт, предмет, мета дослідження, зазначені у вступі, відповідають задекларованій темі. Також у цій частині дисертації висвітлено наукову новизну, практичне значення, подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження, структуру та обсяг дисертації. Зазначений комплекс методів дослідження, в якому гармонійно поєднуються теоретичні, емпіричні та методи математичної статистики, адекватний поставленим завданням.

У першому розділі висвітлено теоретичний аналіз сутності поняття «емоційна значущість» у психологічній науці, уточнено специфіку емоційної значущості подружніх взаємин, простежено динаміку емоційної значущості взаємин у циклі подружнього життя, охарактеризовано змістове наповнення емоційної значущості подружніх взаємин.

У другому розділі заслуговує схвалення визначене, обґрунтоване та впроваджене дисертанткою емпіричне вивчення психологічних особливостей емоційної значущості подружніх взаємин в циклі сімейного життя,

розроблено діагностичний інструментарій дослідження психологічних особливостей емоційної значущості подружніх взаємин, проаналізовано якісні та кількісні показники розвитку емоційної значущості за емоційно-почуттєвим параметром на різних етапах сімейного життя, обґрунтовано показники розвитку емоційної значущості за ціннісно-мотиваційним параметром, проаналізовано якісні та кількісні показники рівня емоційної значущості за конативним параметром.

Розроблено авторську модель розвиненості емоційної значущості подружніх взаємин, яка представляє взаємозв'язок всіх означених теоретично та досліджуваних емпірично параметрів і конструктів феномену, а також критерії та рівні, які є переважаючими та комфортними для сімей з відповідним стажем подружнього життя.

У *третьому розділі* дисертантка розглянула змістові та процесуальні аспекти програми психологічного супроводу оптимізації емоційної значущості подружніх взаємин, обґрунтовано етапи програми психологічного супроводу оптимізації емоційної значущості подружніх взаємин, здійснено аналіз якісних та кількісних змін в емоційній значущості подружніх взаємин після участі в програмі психологічного супроводу її оптимізації. Орієнтуючись на доведену ефективність авторської програми дисертантка розробила методичні рекомендації для психологів-консультантів щодо активізації та підтримки симбіотичності подружніх взаємин.

Висновки до розділів і загальні висновки в цілому відображають зміст і результати наукового пошуку, узгоджуються з завданнями дослідження, є логічними й аргументованими. Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що поставлені завдання розв'язано, гіпотезу підтверджено, мету наукового пошуку загалом досягнуто.

Повнота викладу матеріалу дисертації у наукових публікаціях.

Основні теоретичні положення й висновки дисертації висвітлено у 16 наукових публікаціях, з них 4 статті опубліковано у фахових виданнях України; 1 стаття у зарубіжному виданні; 11 публікацій у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

Ідентичність змісту анотацій і основних положень дисертації.

Структурна побудова та зміст анотацій українською й англійською мовами ідентичні основним положенням дисертації. За змістом дисертаційна робота Цьомик Х.Б. повністю відповідає спеціальності 053 – Психологія. При детальному розгляді дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.
Оцінюючи рецензовану дисертацію, привертаємо увагу до окремих аспектів, що потребують уточнення, пояснення, корекції, а саме:

1. На наш погляд, в параграфі 1.3. не в достатній мірі дисертанткою були окреслені особливості динаміки емоційної значущості подружніх взаємин. Залишається не зрозумілим як трансформуються окремі параметри значущості в процесі поглиблення подружніх взаємин в життєвому циклі сім'ї. Варто було б чіткіше окреслити логіку та динаміку особливостей емоційно-ціннісного параметру. Це б додало роботі більш завершеного та структурованого вигляду.

2. В контексті дослідження подружніх взаємин багато авторів уникають досить специфічної і невід'ємної складової, а саме – сексуальності. Представлена робота не стала виключенням. Дисертанткою було також опущено питання сексуальної сумісності. Відтак проблема емоційної значущості подружніх взаємин, на наш погляд, виглядає як недостатньо опрацьована в теоретичному та емпіричному контекстах.

3. В ході теоретичного аналізу та констатувального експерименту дисертантка вивела модель розвиненості емоційної значущості подружніх взаємин, яка статично має на меті зафіксувати конструкти та їх наповненість. З одного боку, такий підхід дав можливість глибоко осмислити наповнення складових елементів досліджуваного феномену. Проте, з іншого боку, звужує уявлення про можливості подальшої цілеспрямованої психологічної допомоги клієнтам у консультативній діяльності. Тому доцільніше, було б розробити модель оптимізації емоційної значущості подружніх взаємин, що сприяло б визначенню векторів здійснення психологічних інтервенцій фахівцями та висвітлювало б більшу практичну значущість дослідженню.

Утім, висловлені зауваження мають дискусійний характер і не знижують науково-теоретичну та практичну цінність отриманих у дисертаційній роботі наукових результатів, а засвідчують доцільність наукової та практичної проблематики.

Загальний висновок.

З викладеного вище можна зробити висновок, що дисертація Цьомик Х.Б. «Психологічні особливості емоційної значущості подружніх взаємин» є самостійною та завершеною науковою роботою, яка містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора.

Дисертація «Психологічні особливості емоційної значущості подружніх взаємин» заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам

наказу МОН України №40 від 12.01.2017р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №44 від 12 січня 2022, а її автор Цьомик Христина Богданівна, заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Опонент:

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології та психології
Хмельницького національного університету

Алла РУДЕНОК

Підпис А.І. Руденок засвідчую:
Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету

Олег СИНЮК